

Prediking over Zondag 37 vr. 101 en 102 - de eed -

Vraag 101: Maar mag men ook Godzaliglijk bij den naam Gods een eed zweren?

Antwoord 101: *Ja, als het de overheid van haar onderdanen, of anderszins ook de nood vordert, om trouw en waarheid daardoor te bevestigen, en dat tot Gods eer en des naasten heil; want zulk eed zweren is in Gods Woord gegrond, en daarom ook van de heiligen in het Oude en Nieuwe Testament recht gebruikt geweest.*

Vraag 102: Mag men ook bij de heiligen, of bij enige andere schepselen, een eed zweren?

Antwoord 102: *Nee; want een rechten eed zweren is God aanroepen, dat Hij, als die alleen het hart kent, der waarheid getuigenis wil geven, en mij straffe, indien ik valselijk zweer; welke eer aan geen schepsel toebehoort.*

Liturgie:

Ps. 15 : 1, 2, 3, 4

NGB artikel 36

Ps. 2 : 1

Ps. 99 : 8

Ps. 40 : 1

Lezen: Mattheüs 23:16-39

Gemeente,

Wij waren met de Naam Gods bezig. De laatste maal hadden wij het over het rechte gebruik en het misbruik van de Naam des Heeren. Dat was een uitgebreide en indringende stof. Nu gaat de catechismus een aparte zondag wijden aan de eed. Terwijl andere geboden soms met twee tegelijk in één zondag worden afgedaan, wordt hier een gehele zondag gewijd aan de eed. Dat is wel een bewijs van het grote belang van de eedzwering in die tijd toen de catechismus opgesteld werd. Vergeten wij niet dat de Reformatie enerzijds een front moest maken tegen Rome en anderzijds tegen de Wederdopers, dan gaat er ons een licht op. De Wederdopers hadden moeilijkheden met de eed. Zij meenden dat zij dat niet mochten doen. Zij onttrokken zich aan alle andere terreinen, behalve het persoonlijk verkeer met de Heere, en weigerden in te gaan in het volle leven van de staat en de krijgsdienst en de diverse eden, die men moet afleggen.

Alvorens wij onze afweer tegen deze mensen gaan uitspreken, moeten wij er wel opletten dat hier een vraag ligt, een aarzeling, die ten alle tijden is gevoeld. Toen de kerkvader Augustinus tot het geloof in de Heere Jezus werd bekeerd, begon hij pas te gevoelen hoe precair de eed eigenlijk wel was. Vroeger als heiden legde hij de eed zonder enig bezwaar en met groot gemak af. Nu echter als christen vermijdt hij deze eed als het maar enigszins kan. Hij doet dat door de nood gedrongen en met grote vreze. Volgens Augustinus is dit het onderscheid tussen het christendom en het heidendom, dat de heidenen kwistig hun eed rondstrooien terwijl christenen op dit punt gereserveerd zijn. Waarom? Omdat de christenen beseffen met hun getuigenis te treden voor het gericht Gods, voor de onzichtbare rechterstoel, een beroep doen op het laatste oordeel. De heidenen tillen aan de eed niet zo zwaar. Vroeger was er nog de magische schrik bij het aanroepen van de naam van god. Precies als in onze dagen, waarin door het veelvuldig gebruik van de Naam Gods en door de ontkerstening van velen het besef is verzwakt. Het uitspreken van de eed is niet meer dan even de vingers opsteken. Bij velen is de betekenis van de naam van God uitgesleten.

Met dit verhaal voor ogen zetten wij ons tot de behandeling van zondag 37. De Dopersen ontkenden alle samenhang tussen de religie en het openbare leven. Dat betekent dat de overheid buiten hun gezichtsveld blijft. Zij geloven dat God een christen alleen maar rechtstreeks regeert in het hart. Niet alzo zegt Calvijn. Deze erkende de tweevoudige regering direct in het hart en indirect door de overheid. Deze twee sluiten elkaar niet uit, maar in. Tenminste, wanneer de overheid niet dingen van de onderdanen vraagt, die kennelijk in strijd zijn met de wil Gods. Dan moet het heilige recht van de opstand worden verdedigd. Denk maar aan de afzwering van Alva. Dat is de afdwaling in de praktijk. In het principe is elke gezagsdrager een vertegenwoordiger Gods. De Schrift noemt hen góden. Regeerders van een volk zijn functionarissen, aangesteld door God. Dat moeten wij nooit vergeten gemeente. De overheid is niet een gift van de duivel, maar van God. Elke vertegenwoordiger, zoals de politie e.a. daarvan is te eren en te respecteren.

Deze overheid is niet zichzelf tot een wet, maar is gebonden aan de Wet des Heeren. Daarom kan deze overheid nimmer neutraal zijn, maar heeft een positieve taak in de dienst des Heeren. Lees maar artikel 36 van onze Nederlandse Geloofsbelijdenis. Dat daarvan in de praktijk weinig of niets terecht komt, doet aan de vraag geen afbreuk, dat de overheid waar zij ook maar kan geroepen is, de hand te houden aan de heilige kerkdienst. Heel vaak zien we dat het in de praktijk telkens opnieuw weer uitloopt op compromissen en zien we dat een overheid om de hardigheid der harten allerlei dingen moet tolereren omdat er anders revolutie ontstaat. Zo moet de overheid het rijk van de satan tegen te staan, het Koninkrijk van Jezus Christus te bevorderen enzovoort, opdat God van een ieder geëerd en geprezen wordt, gelijk Hij in zijn Woord gebiedt. Wat heeft dit met die eed te maken? Alles. Want hierin is het recht van de overheid gegrond van haar onderdanen de eed te vorderen. De overheid is dienaar van Gods en is geroepen Gods Naam te belijden en die dan ook bij de eedzwering heilig te houden.

Waarom is de overheid ingesteld? Uit oorzaak van de verdorvenheid van het menselijk geslacht. Telkens wanneer wij een dienaar van de overheid tegen komen of wanneer wij geroepen worden een eed af te leggen, worden wij aan onze zonde herinnerd. Op de bodem aller vragen ligt der wereld zonder schuld. Wij moeten beginnen bij de zondeval. Daar hebben wij ons van God losgescheurd en zijn de vader der leugenen toegevallen. Wij zijn uit de vader der leugenen en willen de begeerte van die vader doen. Dat is een ontroerende werkelijkheid. De dichter van Psalm 116 zei in zijn druk: 'Alle mensen zijn leugenaars'. Dat is een waar oordeel, waarop de Heilige Geest amen zegt. Daarom hebben wij niet uit te gaan van de boosheid in het algemeen, maar van de boosheid die onszelf aanhangt, altijd en overal. De leugen wordt gehanteerd in de opzettelijke strijd tegen de waarheid.

De catechismus spreekt van het goede gebruik van de Bijbelheiligen maar vergeet ook niet het kwade gebruik van deze zelfde Bijbelheiligen. Denk aan Abraham, die leugen in dienst stelt van zichzelf. Denk ook maar aan David en aan Petrus. Gods kinderen zijn niet alleen slachtoffers, maar soms ook bedrivers van het kwaad. Daarom houden wij niemand over dan Eén, die immer de waarheid sprak, omdat Hij zelf de Waarheid was! Hij was elke situatie de baas, bedreef niet één leugen, maar kan ook nu zeggen: 'Wie uwer overtuigt mij van zonde?' 'Spreek de waarheid een ieder met zijn naaste', vermaant ons de Heilige Schrift. Dat is nodig in een wereld die op drift is, in een samenleving tussen de volkeren waarin de leugen en valse geloften steeds meer het middel worden om een doel te bereiken. Dat verhoogt het besef van de vreemdelingschap.

Mag men ook godzalig bij de Naam Gods een eed zweren? Jawel het mag. Ja, het moet tot onze vernedering en beschaming. Zo erg is het met ons, dat de Naam Gods met nadruk soms moet worden aangeroepen. Ja, als het de overheid van haar onderdanen vordert, of anderszins ook de nood vordert. Hier nemen wij dus stelling tegen de Dopersen. Och die nood zit ook in ons hart. Politiek, zo zeggen de mensen, is het maar een vuil zaakje. Maar politiek zou niet vuil zijn, wanneer wij niet een zondig hart zouden hebben.

Hoe groot de gevaren ook zijn, wanneer de christen op het Binnenhof komt, een ambt als rechter aanvaardt, de officiers de eed afleggen, voor de rechter als getuige een eed moet afleggen, de roeping blijft om een christen te zijn altijd en overal. Godsdienst is niet alléén een zaak van de binnenkamer. Er staat niet voor niets in het Wilhelmus: 'Dat ik toch vroom mag blijven Uw dienaar te aller stond'. Welnu de Naam Gods mag en moet worden aangeroepen overal waar dat nodig is om trouw en waarheid te bevestigen. Trouw in de ambtseed. Waarheid in het getuige zijn voor de rechtbank. Zie gemeente, dat is de ontferming van God die opworstelt tegen deze verdorven aarde. Een dam tegen de vloedgolf van leugenen ook als de nood het vordert. Dat is in het onderlinge verkeer nodig. Toen besefte men dat veel meer dan nu. Maar ook nu merken we dit nog.

De eed dient tot Gods eer. Waarheid, trouw en recht zijn deugden Gods. Daarom heeft Hij ze lief. Daarom wil Hij ze in de mens en onder de mensen. Immers hierin blijkt de kleinheid van u en mij, maar ook de grootheid Gods. Waar is de mens kleiner dan voor het tribunaal Gods. Een mens kan veel. Maar de diepste schuilhoeken van het hart worden alle doorzocht door God, Die alle dingen ziet en kent. Gemeente, we hebben daarin de hulp van God nodig. Hij straffe mij indien ik valselijk zweer. Immers God zal recht doen aan allen. Aan degene die recht godzalig, of ook aan degene die vals zweert. God zal bezoeken alle valse geloften, alle verbonden eden, alle vodsjes papier, enz.

Daarom staat er: 'want zulk eedzweren is in Gods Woord gegrond, en daarom van de heiligen in het Oude en Nieuwe Testament recht gebruikt geweest'. Inderdaad hebben Abraham, Izak, Jakob, David en vele anderen gezworen. Of zij dit voor een overheid gedaan hebben is eigenlijk geen vraag, daar het stamverband het stamhoofd de plaats innam van de overheid. Vandaar dat zij tegen over elkander de eed gebruiken op een godzalige wijze. Het beroep op de Schrift van de catechismus is niet sterk. Juist de tekst die doorslaggevend is, wordt niet genoemd. Immers de Heere Jezus Zelf heeft de eed gebruikt toen de overheid van Zijn dagen die van Hem vorderde. Naar de gewoonte van die dagen sprak de hogepriester de eedsformule uit en moest de getuige of beklagde die nazeggen. Vandaar dat Kajafas zegt: 'Ik bezweer U bij de levende God, dat Gij ons zegt of Gij zijt de Christus, de Zoon van God'. Het antwoord van Jezus: 'Gij hebt het gezegd'. Dat is: Ik *bezweer*. Christus sprak de waarheid, zelfs toen het Hem Zijn leven kostte. Dat is het recht gebruik van de eed, waarin wij in Zijn voetstappen mogen wandelen.

Maar zeggen de Dopersen: de Heere Jezus heeft toch gezegd: 'Zweert ganselijk niet, noch bij de hemel, omdat deze is de troon Gods, noch bij de aarde, omdat zij is de voetbank Zijner voeten, noch bij Jeruzalem, omdat zij is de stad des groten Koning, noch bij uw hoofd zult gij zweren, omdat gij niet een haar wit of zwart kunt maken? Maar laat zijn uw woord, ja ja; nee nee'. Maar gemeente, dat is het lichtvaardig gebruik. De Joden waren gewoon immer te zweren bij alle gelegenheden en bij alle kleinigheden. Geen grote woorden. Uw ja, zij ja. Maar Christus bedoelt daarmee niet de eed opzij te zetten, wanneer de overheid daarom vraagt. Ja, zelfs de Heere God Zelf zweert bij Zichzelf één- en andermaal om onze zwakheid en om onze grovigheid. Er is niemand meerder dan Hij zelf. Daarom zweert Hij bij zichzelf. Vaste steunpunten voor een wankelend geloof. Gij zult de Heere uw God uw eden houden. Wee de meinedige! Wee de trouweloze, wee de brekers van alle trouw en waarheid. Het gaat gemeente om het recht gebruik niet allen in het staatkundig leven maar ook in ons persoonlijk leven! God gaat er ons in voor. Ter wille van onze zwakheid.

Christus zegt één- en andermaal: 'Amen, amen'. Dat zijn sterke woorden die dienen tot sterke vertroosting. Dat behoort tot deze bedeling. Het zweren voor de aardse rechter moet elke christen pijn doen. Het doet hijgen naar een plaats, waar men nimmermeer zweert. Daarom is de kerk op aarde een voorportaal. Immers het eeuwige leven begint reeds hier. Daarom worden in de kerk geen eedformules gebezigd. Want wij zijn hier immer voor het aangezicht des Heeren. Daarom volstaan wij in het midden der gemeente met 'ja', of 'ja ik van ganser harte'. Dat is een eed, maar niet in de formule, die is opgeheven. God doorziet ons een ieder tot op de bodem van het hart.

Meermalen lezen wij van mensen in het Oude Testament, Asa, Jozua, Mozes, waar de eed wordt afgelegd ter bevestiging van de band aan de Heere. Onder Asa is het geschied dat het volk de Heere zwoer met luider stem, en gans Juda is verblijd over deze eed, want zij hadden met hun ganse hart gezworen. De eedsformule is afgeschaft. Elk ja woord heeft nu de kracht van een eed. In de kerk is er geen eed, maar er kan ook gezegd worden in de kerk is er altijd een eed. Elk woord weegt daar even zwaar als een eed. Wij hebben gezworen bij de doop van onze kinderen. Wij hebben gezworen bij het doen van belijdenis des geloofs. Wij hebben gezworen bij de dag van ons huwelijk voor God en de mensen. Zo waarlijk helpe mij God almachtig. De Heere komt ook nu al onze eden nazien. Wij hebben gezworen de Heere te volgen in voor- en tegenspoed, wij hebben gezworen ons kruis dagelijks op ons te nemen en Hem navolgende dat te dat te dragen, met waarachtig geloof, vaste hoop en vurige liefde. Wij hebben gezworen ons ambt van dienaar des Woord en van ouderling, of van diaken trouw te vervullen, enz.

Gemeente, er zijn vrijwillige geloften. Niemand wordt ertoe gedwongen. Het hart dringt ertoe. In nood en in aanvechting. Uw eden en geloften betalen. Beter dat u niet beloofd, dan beloven en het niet nakomen. Hoor de dichter: 'Ik zal, nu ik mag ademen, na zoveel bange tegenspoed, al mijn geloften U betalen, U, Die in nood mij hebt behoed'. Dat zijn vrijwillige geloften. Soms is er een wettische inslag. Jacob beloofde een gelofte, zeggende: 'Wanneer God met mij geweest zal zijn en mij behoed zal hebben op deze weg, dien ik reize, en mij gegeven zal hebben brood om te eten, en klederen om aan te trekke; En ik ten huize mijns vaders in vrede zal wedergekeerd zijn; zo zal de Heere mij tot een God zijn'. Maar naar mate wij de Heere beter leren kennen, wordt het meer voor Hem en meer uit liefde. 'Ik zal U hartelijk liefhebben, o Heere mijn Sterkte'. Daarin zien we de mildheid en de goedheid, de overvloed van de Heere.

De Heere laat het regenen over goede en bozen. Hoor de godzalige dichter van Psalm 119 zweren: 'Ik heb gezworen en zal het bevestigen, dat ik onderhouden zal de rechten Uwer gerechtigheid. Dat is een nieuwe beleving en een vernieuwing. Kom breng al uw geloften aan de Heere te binnen. Hoe Hij u hoorde in de nood en Hij uw redder was! Of hebben wij geen tijd die geloften te vernieuwen? Gods geboden zijn niet alléén wijd maar ook telkens nieuw! Daarom: 'Verberg Uw geboden voor mij niet'. Kom nu tevoorschijn gij gedoopten! Waarom nam u de geloften van uw vader en moeder niet op u? Dacht u dat u daarover geen rekenschap hoeft te geven? God zette u hier op deze plaats van de woorden, dat zijn de eden Gods. Kom nu tevoorschijn u gehuwden met uw belofte van trouw voor God en u mensen met uw belofte van trouw aan uw vrouw en trouw aan uw man! Kom tevoorschijn u die het hier of elders bezworen hebt: 'Ik zet mijn treden in Uw spoor, opdat mijn voet niet uit zou glijden!' Komt tevoorschijn u ambtsdragers en herinner uw eed, uw ambtseed! Wat hebt u ermee gedaan? Wie durft er moord en brand te roepen over de meinedige? Wat is de straf op de meined? De dood. Verstaat u dat? Aanvaardt u dat?

Maar hoor, God zweert! 'Zo waarachtig als Ik leef, zo Ik lust heb in de dood des goddelozen! maar daarin heb Ik lust, dat de goddeloze zich bekere van zijn weg en leven. Bekeert u, bekeert u van uw boze wegen, want waarom zoudt gij sterven, o huis Israëls'. Is dit te begrijpen? Nee. Hier heeft God gezworen en Hij zal het doen. Zo lief had Hij goddelozen, dat Hij zwoer tot Zijn schade. Evenwel Hij veranderde niet. De mensen wel, maar Hij niet. Het koste Hem Zijn Zoon. Hij gaf Hem. En liet deze Zoon als een Godslasteraar en als een meinedige ter dood veroordelen. Ziet u Hem staan? Zo draagt Hij Hem naar ons uit. Laten we hier komen leugenaars, meinedigen, trouwelozen, goddelozen. Hoor: 'Zo waarachtig als Ik leef, Ik heb geen lust in de dood des goddelozen'. Dat woord roept tot geloof en tot bekering. U die uw geloften niet betaalt. Knielt hier aan de voeten van Jezus! Maar dan in waarheid. Niet met uw hersenen, maar met uw hart! Een lippenbelijdenis is waardeloos. 'Ziet hoe grote liefde ons de Vader gegeven heeft, dat Hij ons Zijn Zoon gegeven heeft'. Hij is trouw en waarachtig naar twee kanten. Hij is trouw in het verbond, in het vergeven, maar is ook trouw in het straffen. God is getrouw en waarachtig. Dat zweert Hij wanneer Hij tot al de Zijnen zegt: 'Want dit zal mij zijn als de wateren Noachs toen Ik zwoer, dat de wateren Noachs niet meer over de aarde zouden gaan, also heb ik gezworen dat ik niet meer op u toornen, noch u schelden zal'!

Amen

G. Boer